

02

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการ
ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการ
อ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาจังหวัดสระบุรี

PUBLIC PARTICIPATION IN SUSTAINABLE WATER RESOURCE MANAGEMENT: A CASE STUDY OF KHLONG BAN NA RESERVOIR PROJECT, SARABURI PROVINCE

กุลการ มงคลชูโชคทวี^{a,✉} และ จุฑารัตน์ ชมพันธ์^a

^aคณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Kunlakan Mongkonchoochoktawe^{a,✉} and Chutarat Chompunth^a

^aGraduate School of Environmental Development Administration
National Institute of Development Administration

✉ Kunlakan.mon@stu.nida.ac.th

บทคัดย่อ

ปัญหาการจัดสรรทรัพยากรน้ำมีจำนวนเพิ่มขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนถูกกำหนดเป็นหลักสำคัญในแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน การศึกษานี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้มีส่วนได้เสียร่วมกับการศึกษาเอกสาร ผลการศึกษาพบว่าประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลโครงการไม่เพียงพอ เนื่องจากผู้พัฒนาโครงการแจ้งข้อมูลเฉพาะผู้นำชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่จึงไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ รวมทั้งการบริหารงานเป็นการสั่งการแบบบนลงล่างส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับโอกาสการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำที่เพียงพอ ระดับการมีส่วนร่วมจึงอยู่ในระดับที่ต่ำ แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ผู้พัฒนาโครงการควรให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลที่มีความชัดเจน ง่ายต่อการเข้าถึงและเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียร่วมแสดงความคิดเห็น รวมทั้งปรับแนวทางการบริหารการสั่งการเป็นการบริหารแบบล่างขึ้นบน ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม การให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเปิดเผย รวมทั้งเสริมสร้างการมีส่วนร่วมให้มีระดับที่สูงขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา ความโปร่งใส

Abstract

The problem of Water Resources Allocation has been increased regularly from the past until present, causing environmental conflicts in the society. Meanwhile, public participation is considered as an important principle that can solve water resources management problem. The objectives of this study are to study public participation practice in water resources management; and, to propose guidelines for promoting public participation for sustainable water resources management. This study is a qualitative research. The literature review and semi-structured interview with stakeholders were applied to collect data. The result of the study found that most people in the affected area are given insufficient project information because the project developer only provided information to community leaders. As a result, most people were unable to access accurate information. The administration of the authority was top-down style. Thus, most people were not given enough opportunities to participate in Water Resources Management, therefore, public participation was at low level. For the guidelines to promote public participation, the project developer should provide information that is clear, and easy to access. The developer should give opportunities to all stakeholders to share their opinions and the authority should change the administration style from top-down to bottom-up. Finally, the developer should provide information that is accurate and open to public, as well as promoting a higher level of public participation that will lead to sustainable Water Resources Management.

Keywords : Public Participation, Water Resource Management, Khlong Ban Na Reservoir Project, Transparency

บทนำ

การพัฒนาประเทศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้มีการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ในการดำเนินการพัฒนาโครงการ ซึ่งการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของประเทศ ส่วนใหญ่จะนำทรัพยากรน้ำมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมและโครงการพัฒนาต่างๆ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ถึงแม้การพัฒนาประเทศจะเป็นการเพิ่มรายได้และยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชน แต่การพัฒนาที่ได้ส่งผลให้ทรัพยากรน้ำที่อุดมสมบูรณ์ลดน้อยและเสื่อมโทรมลง นอกจากนี้สภาวะโลกร้อนก็ส่งผลต่อทรัพยากรน้ำเสื่อมโทรมลง ทำให้อุณหภูมิเฉลี่ยของพื้นผิวโลกเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อวัฏจักรของน้ำบนโลก เกิดความผันแปรของพายุหมุนเขตร้อนและภัยพิบัติต่างๆ เช่น ภาวะฝนแล้ง ภาวะน้ำท่วมหนัก ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญของความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนต่อการเพิ่มปริมาณความต้องการใช้น้ำในทุกภาคส่วน ส่งผลให้มีความเสี่ยงต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากรน้ำที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ซึ่งปัญหาด้านปริมาณของทรัพยากรน้ำ ได้แก่ ปัญหาอุทกภัย ปัญหาขาดแคลนน้ำ ส่วนปัญหาด้านคุณภาพ ได้แก่ การปนเปื้อนของมลพิษในแหล่งน้ำที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำนั้นมีข้อจำกัดมากยิ่งขึ้น ปัญหาเรื่องทรัพยากรน้ำเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไทยที่ต้องเผชิญ กล่าวคือ ปัญหา สถานการณ์ภัยแล้งที่รุนแรง ปริมาณน้ำสำรองในเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ไม่เพียงพอ ปัญหาแหล่งน้ำเสื่อมโทรม และปนเปื้อนสารพิษอันมีสาเหตุมาจากชุมชนเมือง ภาคอุตสาหกรรม และภาคเกษตรกรรม รวมทั้งเหตุการณ์อุทกภัยรุนแรงที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ.2554 ประเทศไทยได้ประสบปัญหาอุทกภัยตั้งแต่ต้นปีจนถึงปลายปี และมีพื้นที่ประสบภัยกระจายตัวในทุกภาคของประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือและภาคกลางที่เกิดน้ำท่วมหนักเป็นระยะเวลาอันยาวนาน รวมทั้งพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเป็นพื้นที่หนึ่งซึ่งเกิดน้ำท่วมหนักและยังส่งผลกระทบต่อทั้งในประเทศและต่างประเทศขาดความเชื่อมั่นในการบริหารจัดการน้ำของไทย ซึ่งวิกฤตน้ำดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้สร้างความเสียหายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การดำรงวิถีชีวิตของประชาชน และมีแนวโน้มความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยสาเหตุที่นั่นเกิดจากขาดการบริหารจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ ปริมาณความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น พฤติกรรมการใช้น้ำ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภาวะโลกร้อน (USGS, 2016)

หากไม่มีการบริหารจัดการน้ำที่มีปริมาณมากในฤดูฝนอย่างมีประสิทธิภาพ น้ำก็จะกลายเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างคนในประเทศ อันเป็นผลมาจากความเดือดร้อนจากการบริหารจัดการปัญหาอุทกภัยที่ไม่เป็นธรรมก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ในขณะที่เดียวกันการไม่มีแหล่งสะสมน้ำที่มีปริมาณมากในช่วงฤดูน้ำหลากก่อให้เกิดปัญหาขาดแคลนน้ำอย่างมากในช่วงฤดูแล้ง โดยเห็นได้จากปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่จังหวัดสระบุรี ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมและปัญหาการขาดแคลนน้ำ ส่วนใหญ่ประชาชนจะใช้น้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งจัดว่าเป็นปัญหาสำคัญของชาวบ้านที่ต้องให้ความช่วยเหลือในทุก ๆ ปี เนื่องจากมีปัญหาน้ำท่วมเกือบทุกปีซึ่งเกิดจากน้ำเอ่อล้นตลิ่งเข้าท่วมพื้นที่ โดยเฉพาะช่วงที่มีน้ำหลากจากพื้นที่ตอนบนและฝนตกติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ รวมทั้งในตำบลชะอม อำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรี ก็เกิดสถานการณ์อุทกภัยเช่นกัน เนื่องจากฝนตกหนัก น้ำป่าไหลหลาก น้ำท่วมฉับพลัน ทำให้บ้านเรือนได้รับความเสียหายต่อทรัพย์สิน พื้นที่ชุมชน ผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ที่ท่าอาชีพปลูกไม้ซูดล้อมเป็นหลักได้รับความเสียหายจึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของพื้นที่ตำบลชะอม นอกจากนี้ปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ตำบลชะอม จังหวัดสระบุรี ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจยังมีปัญหาการขาดแคลนน้ำก็ส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน เนื่องจากปัญหาฝนตกทิ้งช่วงเป็นเวลานานทำให้พืชผลทางการเกษตร

เกิดความเสียหาย โดยจะแล้งจัดในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายน ส่งผลทำให้เกษตรกรในพื้นที่ตำบลชะอมที่ ทำอาชีพปลูกไม้ซูดล้อม จำนวน 200 ราย มีความต้องการใช้น้ำในการดูแลไม้ซูดล้อมเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิด ปัญหาการขาดแคลนน้ำในพื้นที่ ในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ตำบลชะอม จังหวัดสระบุรี รัฐบาล จึงมีการพัฒนาแหล่งน้ำ โดยมีแผนงานการพัฒนาแหล่งน้ำรอบมรดกโลกป่าดงพญาเย็น ได้แก่ โครงการ อ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี ที่มีต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในเขต อำเภอแก่งคอย และอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ซึ่งการพัฒนาโครงการเพื่อนำน้ำในลุ่มน้ำไปใช้ประโยชน์ คือ ด้านการอุปโภคบริโภคและอุตสาหกรรมมีปริมาณรองรับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรและการขยาย ตัวของอุตสาหกรรมในอนาคต 20 ปี ประมาณปีละ 7.82 ล้าน ลบ.ม. เพื่อบรรเทาปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ (Nakhon Nayok Provincial Natural Resources and Environment Office , 2015)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสาเหตุสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรน้ำที่จะก่อให้เกิดแนวคิดในการสร้าง อ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา ได้แก่ ผลกระทบจากการเกิดน้ำท่วมที่ทำให้ในหลายพื้นที่เกิดน้ำท่วม ได้แก่ อำเภอ บ้านนา จังหวัดนครนายก ตลอดจนอำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรีก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน ส่งผลทำให้พื้นที่ ทำกินของชาวบ้านเสียหาย โดยเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกข้าวและปลูกไม้ซูดล้อมเป็นอาชีพหลักได้รับความเดือด ร้อนอย่างหนัก รวมทั้งสภาพปัญหาการขาดแคลนน้ำที่ส่งผลทำให้เกิดความเสียหายทางผลผลิตทางการ เกษตรด้วยเช่นกัน จึงได้มีการเริ่มสำรวจและศึกษาข้อมูลเพื่อแก้ไขปัญหาน้ำท่วมและปัญหาการขาดแคลน น้ำ โดยมีแนวคิดในการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา เพื่อเป็นแหล่งกักเก็บน้ำในการใช้อุปโภคบริโภคของ ประชาชน ทำให้เกษตรกรสามารถเพาะปลูกได้ตลอดปีและช่วยส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของ ประชาชน โดยที่ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา ซึ่งการมีส่วนร่วมจึงเป็น เรื่องที่มีความสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนายั่งยืน ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญและความสนใจต่อการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี และเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อส่งเสริม ให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนของทรัพยากรน้ำ

วัตถุประสงค์และระเบียบวิธีวิจัย

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำของโครงการอ่างเก็บน้ำคลอง บ้านนา จังหวัดสระบุรี

เพื่อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนของโครงการ อ่างเก็บน้ำคลอง บ้านนา จังหวัดสระบุรี

การมีส่วนร่วม

จากแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม Cohen and Uphoff (1980) โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วม คือ ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (decision making) เป็นการกำหนดความต้องการและ เลือกลงนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการตัดสินใจ เป็นกระบวนการที่ทําอย่างต่อเนื่องที่ต้องมีการ ดำเนินการ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วง การปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (implementation) เป็นการดำเนินงานโครงการที่ต้องคำนึง ถึงการช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (benefits) เป็นส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ ที่ต้องพิจารณาการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม ผลประโยชน์ของโครงการต้องรวมถึงผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) คือ ความเห็น (views) ความชอบ (preferences) และความคาดหวัง (expectation) และการมีบทบาทของประชาชนในการร่วมประเมินโครงการ เพื่อให้โครงการนั้นสามารถดำเนินได้อย่างโปร่งใส ผ่านความเห็นชอบของประชาชนอย่างเป็นทางการ

โดยสรุปกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลของประชาชน โดยก่อนที่ผู้ดำเนินกระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องดำเนินการตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ รวมทั้งต้องเปิดโอกาสในการมีส่วนร่วมอย่างเพียงพอ มีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ จะต้องให้ความสำคัญกับประชาชนเป็นหลัก โดยให้ประชาชนเป็นศูนย์กลาง รับฟังความคิดเห็นและกระบวนการตัดสินใจจากประชาชน รวมทั้งคำนึงบริบทของพื้นที่ในการส่งเสริมการจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชน โดยที่มีประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรน้ำด้วยความสมัครใจเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน ซึ่งกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับประชาชนผ่านการทำกิจกรรม เพื่อเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ซึ่งต้องมีการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในทุกช่วงวัยของชุมชนเพื่อสร้างรากฐานในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ ปลูกฝัง รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในชุมชนได้รู้จักและอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำของชุมชนให้เกิดความยั่งยืน โดยขอความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้พัฒนาโครงการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ อีกทั้งเป็นศูนย์ในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนได้อีกด้วย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาถึงบริบทของชุมชน สภาพแวดล้อมของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน วิถีชีวิตของชุมชน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้การพัฒนาเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน โดยที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเดิมของชุมชน ไม่เปลี่ยนแปลงความเป็นชุมชน รวมทั้งสำรวจถึงปัญหาและความต้องการของประชาชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างสมัครใจ ไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของประชาชนก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 3 กระบวนการวางแผนหรือการกำหนดเป้าหมาย โดยจะต้องนำบริบทของพื้นที่วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน ปัญหาและความต้องการของประชาชน รวมทั้งการให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นมาประยุกต์ใช้กับการวางแผน กำหนดเป้าหมายในการจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 การนำแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติ โดยในทุกกระบวนการต้องให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ประชาชนทราบถึงบทบาทของตนเองในการจัดการทรัพยากรน้ำและทำหน้าที่ของตนเองด้วยความเต็มใจ

วิธีการวิจัย

การรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัด สระบุรี ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร (documentary research) ร่วมกับการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi – structured interviews) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโครงการ โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความวิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการใช้เครื่องมือในการสัมภาษณ์ซึ่งมีการจดบันทึก, บันทึกเสียงและก่อนการสัมภาษณ์จะขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์ในการจดบันทึก, การบันทึกเสียงก่อนทุกครั้ง ซึ่งได้กำหนดคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ โดยการสัมภาษณ์เป็นการสอบถาม มีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายเปิด (open – ended questions)

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้จำแนกผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการจำแนกกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี ออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชนและภาคเอกชน โดยกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน คือ มีตำแหน่งหน้าที่และบทบาทเกี่ยวข้องในพื้นที่โครงการ ส่วนภาคประชาชนก็จะเป็นประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ ภาคเอกชนจะเป็นผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการแ่งไม้ล้อย่อม เนื่องจากประชาชนในตำบลชะอม ประมาณร้อยละ 18 จากผลการศึกษาข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวและค้าขาย โดยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขายไม้ขุดล้อย่อม ซึ่งตำบลชะอมจะเป็นแหล่งไม้ขุดล้อย่อมขนาดใหญ่ จึงมีความต้องการใช้น้ำในการดูแลไม้ขุดล้อย่อมเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำที่เพียงพอที่จะนำมาใช้ในการดูแลไม้ขุดล้อย่อมได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งผู้ประกอบการท่องเที่ยวก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน เพราะจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่ต้องอาศัยทรัพยากรน้ำ มีกิจกรรมทางน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในภาคเอกชน ผู้วิจัยจึงเลือกผู้ประกอบการแ่งไม้และผู้ประกอบการท่องเที่ยวเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนของภาคเอกชน ซึ่งได้รับผลกระทบจากการขาดแหล่งกักเก็บน้ำในการนำมาใช้ประกอบธุรกิจที่เพียงพอและทั่วถึง โดยทั้งผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการแ่งไม้ล้อย่อมเป็นแรงขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของตำบลชะอม ซึ่งหากขาดแหล่งกักเก็บน้ำ ขาดการจัดการทรัพยากรน้ำที่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนได้ รวมผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งสิ้น 22 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ภาครัฐและผู้พัฒนาโครงการ ได้แก่ เกษตรอำเภอกำแพงแสน ผู้ใหญ่บ้านบึงทองหลาง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลชะอม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการและนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ จำนวน 5 คน
2. ภาคประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ได้แก่ ชาวบ้านในหมู่บ้านบึงทองหลางและชาวบ้านในหมู่บ้านถ้ำเต่า จำนวน 13 คน
3. ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและผู้ประกอบการแ่งไม้ล้อย่อม จำนวน 4 คน

ข้อมูลโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา

พื้นที่อ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรม ประเภทไม้ผล ผสม และไม้ล้มลุก ส่วนพื้นที่ป่าไม้พบร้อยละ 30.27 ของพื้นที่อ่างเก็บน้ำ ซึ่งจะอยู่ตามพื้นที่เชิงเขาและลาดเขา ที่เป็นขอบของอ่างเก็บน้ำ ในกรณีที่ไม่มีการจัดการ พื้นที่เกษตรกรรมจะยังคงอยู่ในลักษณะเดิม ส่วนพื้นที่ป่าไม้ ส่วนใหญ่เป็นป่ารุ่นทดแทน ซึ่งหากไม่มีการบุกรุกทำลายสภาพป่าก็จะมีอัตราการเพิ่มพูนของปริมาตรไม้ 10.3 ลบ.ม.ต่อปี โดยอยู่เขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ พื้นที่ 1,419.52 ไร่ และป่าสงวนแห่งชาติปามวกเหล็ก ป่าทับทิมแปลงที่ 2 มีพื้นที่ 354.52 ไร่ ทั้งนี้อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นส่วนหนึ่งของมรดกโลกป่าดงพญาเย็น-เขาใหญ่สภาพการใช้ที่ดินในพื้นที่บริเวณอ่างเก็บ (ดังภาพที่ 1 แสดงโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา)

ภาพที่ 1: โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา

ที่มา: Nakhon Nayok Provincial Natural Resources and Environment Office (2015)

ผลการศึกษา

ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง โดยเพศชายคิดเป็นร้อยละ 73 และเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 27 มีอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วงระหว่าง 41-50 คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา คือ ช่วงอายุ 61-70 คิดเป็นร้อยละ 36 สำหรับระดับการศึกษา พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์หลักส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 73 ในส่วนของอาชีพ ส่วนใหญ่มักประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 55 รองลงมาคือ อาชีพธุรกิจส่วนตัว และรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 18 ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสระบุรี 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 73

การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

ผู้ศึกษาได้แบ่งประเด็นในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา ตามกรอบแนวความคิดและการศึกษาของ Cohen and Uphoff (1980) ออกเป็น 4 ประเด็น ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งมีผลการศึกษาในแต่ละประเด็นดังนี้

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำไม่เพียงพอ ซึ่งการได้รับข้อมูลที่ล่าช้าและไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่มีการเสนอเพียงผู้นำชุมชนรับทราบเท่านั้น โดยประชาชนจะได้รับข้อมูลจากการประกาศของผู้นำชุมชนและการบอกเล่าปากต่อปากของชาวบ้าน จึงทำให้ประชาชนได้รับข้อมูลโครงการที่ล่าช้าและไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาได้โดยตรง ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์ (ประชาชน สัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2562) ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“ได้รู้ข่าวอ่างเก็บน้ำจากผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ก็ระอผู้ใหญ่บ้านประกาศถึงรู้ข้อมูลว่าจะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำ แล้วพื้นที่หมู่บ้านเราก็จะได้รับผลกระทบด้วย ต้องย้ายออกไปหาที่อยู่ใหม่ ซึ่งจริงๆ ก็ไม่ได้อยากย้ายออกไปอยู่ที่อื่น อยู่ที่นี่ก็มีความสุขดีอยู่แล้ว และก็ยังไม่เคยเข้าร่วมประชุมอะไรเกี่ยวกับอ่างเก็บน้ำ ไม่เคยร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำเลย ทำได้เพียงพูดคุยกันเองกับเพื่อนบ้านเท่านั้น”

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ (ประชาชน สัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2562) ที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“รู้ข่าวอ่างเก็บน้ำจากผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะประกาศเสียงตามสายให้ชาวบ้านรับรู้ข่าวสารว่าหมู่บ้านของเรา เป็นพื้นที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการสร้างอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา พอรู้ข่าวก็เกิดความกังวลว่าจะย้ายออกไปอยู่ที่ไหน ก็ทำได้แค่ปรับทุกข์กับคนในครอบครัวและญาติใกล้ๆ อีกทั้งทางชาวบ้านเองก็ยังไม่ได้เข้าร่วมประชุมและร่วมตัดสินใจอะไรเกี่ยวกับโครงการเลย”

ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กรณีโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำไม่เพียงพอ หากพิจารณาจากรูปแบบการอยู่อาศัยของชุมชนในพื้นที่ ส่วนมากมีลักษณะทางสังคมเป็นแบบชนบท ส่วนประชาชนพื้นที่ส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน ประกอบอาชีพเป็นรับจ้างทั่วไปและเกษตรกร ซึ่งคนในพื้นที่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลา 21-30 ปี จึงทำให้ประชาชนมีความหวงแหนพื้นที่และเกิดความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบจากโครงการ รวมทั้งการนำเสนอข้อมูลของโครงการได้มีการเสนอเพียงผู้นำชุมชนรับทราบเท่านั้น ซึ่งผู้พัฒนาโครงการไม่ได้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้กับประชาชนโดยตรงจึงทำให้การเข้าถึงข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้จากการประกาศข้อมูลจากผู้นำชุมชน โดยการให้ข้อมูลโครงการจึงขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน ดังนั้นการประชาสัมพันธ์ของข้อมูลโครงการจะมีเพียงระดับผู้นำชุมชนและช่องทางการให้ข้อมูลมีไม่มากนัก ประชาชนเข้าถึงข้อมูลยากหรืออาจไม่ให้ความสนใจต่อประชาชนเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนโดยส่วนมากมักไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน เพราะจะให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่าหรือการเข้าร่วมกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นการเสียเวลา การเข้าถึงข้อมูลแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นอาจยังไม่ครอบคลุม ซึ่งทำให้เกิดข้อจำกัดของประชาชน รวมทั้งช่องทางการให้ข้อมูลโครงการที่มีไม่มาก จึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ

การมีส่วนร่วมในดำเนินการ กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการโครงการที่เพียงพอ เนื่องจากผู้พัฒนาโครงการแจ้งข้อมูลการดำเนินการโครงการให้กับประชาชนได้รับทราบได้ไม่ทั่วถึงในวงกว้าง แต่มีการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลโครงการในการดำเนินการและการสำรวจพื้นที่กับผู้นำชุมชน จึงทำให้ชาวบ้านไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้พัฒนาโครงการ ผู้ให้สัมภาษณ์ (ประชาชน สัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2562) ได้กล่าวไว้ว่า

“การสร้างอ่างเก็บน้ำเป็นแค่ข่าวลือ ไม่รู้ถึงขั้นตอนการทำอ่างเก็บน้ำหรอก แต่ก็เคยเห็นมีคนเข้ามาสำรวจพื้นที่กับผู้ใหญ่บ้านแล้วก็หายไป ยังไม่มีการดำเนินการอะไรต่อเลย”

ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว (สัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2562) ได้แสดงความคิดเห็นว่า

“ไม่ทราบถึงขั้นตอนการสร้างอ่างเก็บน้ำ เพราะไม่ได้มีการแจ้งข้อมูลว่าจะมีการดำเนินการขั้นตอนอย่างไรบ้าง รับทราบเพียงว่าจะมีการสร้างอ่างเก็บน้ำ แต่ก็ยังไม่ได้บอกว่าจะมีการสร้างเมื่อใดและขั้นตอนการสร้างอย่างไร”

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ (นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สัมภาษณ์ 1 พฤศจิกายน 2562) ได้กล่าวไว้ว่า

“ยังไม่ได้รับทราบถึงการดำเนินการโครงการ เนื่องจากไม่ได้มีการชี้แจงรายละเอียดโครงการอย่างชัดเจน แต่ได้เข้าร่วมการสำรวจพื้นที่ของโครงการอ่างเก็บน้ำที่หมู่บ้านบึงทองหลางซึ่งเป็นเพียงการชี้จุดเป้าหมาย ขอบเขตพื้นที่ของโครงการ ซึ่งเป็นการสำรวจทางธรณีของทางกรมชลประทานจังหวัดนครนายก หลังจากการสำรวจครั้งนั้นก็ได้มีการดำเนินการใดๆ ต่อทั้งสิ้น”

ทั้งนี้สามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ เนื่องจากยังไม่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินการของโครงการให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับทราบอย่างทั่วถึงและไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงทำให้การชี้แจงรายละเอียดของโครงการยังขาดความน่าเชื่อถือ ไม่มีความโปร่งใสของข้อมูล ส่งผลทำให้ประชาชนในพื้นที่มองว่าเป็นความไม่โปร่งใสของข้อมูลโครงการ รวมทั้งประชาชนในพื้นที่ส่วนมากมักไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ เพราะชาวบ้านมักคิดว่าตนเองเป็นผู้น้อยไม่มีสิทธิมีเสียงในการตัดสินใจในการดำเนินการและไม่มีความรู้เพียงพอ ดังนั้นการแพร่ข้อมูลข่าวสารไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด การได้รับข้อมูลไม่เพียงพอหรือครบถ้วนตามต้องการของประชาชนในการดำเนินการโครงการ ไม่ได้คำนึงถึงประสิทธิภาพในการให้ข้อมูลของโครงการว่ามีความถูกต้องหรือไม่ การสร้างความเข้าใจและให้ความรู้เพียงพอในรายละเอียดของโครงการ ทั้งในด้านผลกระทบด้านบวกและด้านลบของโครงการ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของโครงการ

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับข้อมูลการจัดสรรผลประโยชน์ของโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา เนื่องจากยังไม่ได้แจ้งข้อมูลการจัดสรรผลประโยชน์ของโครงการให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับทราบอย่างชัดเจน ความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ (ประชาชนสัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2562) ได้กล่าวไว้ว่า

“ไม่ทราบถึงค่าเวียนคืนหรือค่า ชาวบ้านแต่ละคนจะได้ค่าเวียนคืนเท่าไร เพราะจากที่ได้ยินข่าวจากการสร้างเขื่อนนครนายก เขาจ่ายค่าตอบแทนจากที่ดิน ต้นไม้ที่ปลูกไว้ แต่ไม่รู้ว่าจะโครงการนี้จะจ่ายค่าตอบแทนยังไง ไม่มีการชี้แจงอะไรเลย ทำให้พวกเราชาวบ้านไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับค่าตอบแทนว่าจะได้รับเท่าไรจะได้จริงไหม”

และสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ (ผู้ประกอบการแม่ไม่ล้อม สัมภาษณ์ 29 ตุลาคม 2562) ว่า

“ไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับการแบ่งปันประโยชน์อะไรหรอก ต้องรอผู้ใหญ่อำนาจที่จะรู้ แต่อยากได้
รับการเยียวยาผลกระทบที่ต้องย้ายบ้าน ย้ายที่ทำมาหากิน อย่างไรก็ตามก็ควรได้รับค่าตอบแทนอย่างเหมาะสม
เพราะคิดว่าการที่จะย้ายไปอยู่ที่อื่นก็ต้องเริ่มใหม่หมด ซึ่งจริงๆ ก็มีฐานะยากจนอยู่แล้ว”

นอกจากนี้พบว่าสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ (นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร
ปฏิบัติการ สัมภาษณ์ 1 พฤศจิกายน 2562) ว่า

“ยังไม่ทราบจากทางหน่วยงานรับผิดชอบโครงการโดยตรง อาจมีการนัดประชุมโดยตรงกับกำนัน
หรือผู้ใหญ่บ้าน ส่วนทางสำนักงานเกษตรอำเภอแกลงคอย ยังไม่ได้มีการเชิญเข้าร่วมอย่างเป็นทางการ”

ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลโครงการอ่าง
เก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ ทำให้ประชาชนในพื้นที่เกิดความกังวลในด้านผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชน
ที่อาจก่อให้เกิดการเสียผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งการเข้ามาของโครงการนั้นทำให้ประชาชนมี
ความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลประโยชน์ของประชาชนในด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งด้าน
เศรษฐกิจ ประชาชนในพื้นที่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจได้รับผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ จากเดิมที่ประกอบ
อาชีพเกษตรกรรมอยู่บนพื้นที่ของตนเอง แต่ถ้าหากมีโครงการอ่างเก็บน้ำเข้ามา อาจทำให้ประชาชนในพื้นที่
ไม่มีที่ดินทำมาหากินเป็นของตนเองและจะต้องไปเช่าพื้นที่เพื่อทำการเกษตรกรรม รวมทั้งยังขาดความเชื่อ
มั่นต่อผู้พัฒนาโครงการเกี่ยวกับค่าชดเชยที่จะได้รับซึ่งส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่จะต้องเสียผล
ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจได้ ด้านสังคมซึ่งประชาชนในพื้นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิต
เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต รวมทั้งจะต้องมีการปรับตัวทางสังคมที่จะเปลี่ยนแปลงไป ด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งประชาชน
ในพื้นที่เกิดความวิตกกังวลถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากโครงการ เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่า และอาจจะ
เกิดปัญหาหมอกพิษทางสิ่งแวดล้อมได้ สาเหตุของการเสียผลประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่เกิดจากการไม่มี
การชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ให้ประชาชนได้รับทราบ รวมทั้งยังไม่มีเอกสารที่ชัดเจน
จากผู้พัฒนาโครงการเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่อาจจะไม่
ได้รับการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของโครงการอ่างเก็บน้ำ

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี พบ
ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับข้อมูลในการประเมินผลโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ ความคิดเห็น
ของผู้ให้สัมภาษณ์ (ประชาชน สัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2562) ได้กล่าวไว้ว่า

“ไม่มีการประเมินผลโครงการหรอก แล้วแต่ทางการที่จะจัดสรรให้ชาวบ้านเข้าร่วม ส่วนใหญ่ก็
รอฟังข่าวเรื่องอ่างเก็บน้ำจากผู้ใหญ่ เพราะว่าผู้พัฒนาโครงการไม่ได้เข้าหาประชาชนโดยตรง ไม่ได้มีการ
ประชุมถามความคิดเห็นของชาวบ้านเลย มีแต่จะเข้ามาหาผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านเลยต้องรอฟังข่าวเรื่องอ่าง
เก็บน้ำจากผู้ใหญ่บ้าน”

ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ (ประชาชน สัมภาษณ์ 23 ตุลาคม 2562) ว่า

“ไม่มีการประเมินผลโครงการหรอก แล้วแต่ทางการที่จะจัดสรรให้ชาวบ้านเข้าร่วม ส่วนใหญ่ก็
รอฟังข่าวเรื่องอ่างเก็บน้ำจากผู้ใหญ่ เพราะว่าผู้พัฒนาโครงการไม่ได้เข้าหาประชาชนโดยตรง ไม่ได้มีการ
ประชุมถามความคิดเห็นของชาวบ้านเลย มีแต่จะเข้ามาหาผู้ใหญ่บ้าน ชาวบ้านเลยต้องรอฟังข่าวเรื่องอ่าง
เก็บน้ำจากผู้ใหญ่บ้าน”

ทั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ อ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาอย่างเพียงพอ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการ ประเมินโครงการที่เพียงพอ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการ ประเมินโครงการ รวมทั้งการดำเนินการที่ยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลโครงการ เพราะระบบการพัฒนาโครงการของรัฐที่เป็นลักษณะการผูกขาดการตัดสินใจจากผู้พัฒนาโครงการหรือ หน่วยงานที่มีอำนาจเท่านั้น เป็นการบริหารงานที่ไม่มีการพิจารณาถึงปัญหาของประชาชนในพื้นที่ ทำให้ ประชาชนเพียงฝ่ายเดียว ทำให้ส่วนใหญ่เกิดความไม่เชื่อมั่นในระบบการทำงานของผู้พัฒนาโครงการ อีกทั้ง ยังขาดความจริงใจในการดำเนินโครงการต่างๆ ต่อประชาชนในพื้นที่

ดังนั้นสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับโอกาสมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร น้ำที่เพียงพอ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำที่ไม่เพียงพอ ได้มีการเสนอ ข้อมูลเฉพาะผู้นำชุมชนรับทราบ ซึ่งผู้พัฒนาโครงการไม่ได้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้กับประชาชนโดยตรง จึงทำให้การเข้าถึงข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ยาก โดยการพัฒนาโครงการ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นของภาครัฐ ซึ่งภาครัฐจะมีสิทธิในการตัดสินใจ การดำเนินการ การแบ่งปันผลประโยชน์ การประเมินโครงการ โดยแนวคิดของภาครัฐในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ภาครัฐเป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจในการ อนุมัติกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาใดๆ สามารถคิดการพัฒนาให้กับประชาชน ซึ่งมีการดำเนินงานของภาค ภาครัฐจะมีลักษณะแบบการสั่งการจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว (top-down approach) มักจะตัดสินใจและ วางแผนงานเกี่ยวกับโครงการพัฒนา ก่อนเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงส่งผลให้ประชาชนมี ส่วนร่วมต่อโครงการพัฒนาอย่างจำกัด จึงทำให้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการอยู่ในระดับที่ ต่ำและประชาชนขาดความเชื่อมั่นต่อโครงการและระบบการทำงานของผู้พัฒนาโครงการ

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผู้ศึกษาได้สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา ได้แก่ บริบททั่วไป การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ และแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดการทรัพยากรน้ำอย่าง

ยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละ ประเด็นดังนี้ (ดังตารางที่ 1)

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำไม่เพียงพอ ได้มีการเสนอเพียงผู้นำชุมชน รับทราบเท่านั้น ซึ่งไม่ได้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้กับประชาชนโดยตรงจึงทำให้การเข้าถึงข้อมูลของ ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้จากการประกาศข้อมูลจากผู้นำชุมชน ส่งผลให้ประชาชนเกิด ความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัย Lapchit (2009) ที่กล่าว ไว้ว่า การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานองค์การบริหารส่วน ตำบล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมีส่วนร่วมของประชาชน

ได้แก่ ความโปร่งใส ระเบียบ ความรับผิดชอบ ความกระตือรือร้นที่จะสามารถแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง ขององค์กร การดูแลเอาใจใส่ต่อทุกซ์สุขต่อประชาชน อีกทั้งการมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ เนื่องจากยังไม่มีภาระจรรยาละเอียดของการดำเนินการของโครงการให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับทราบ จึงทำให้การชี้แจงรายละเอียดของโครงการยังขาดความน่าเชื่อถือ ไม่มีความโปร่งใสของข้อมูล และยังไม่ได้เปิดโอกาสให้ทางประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ได้แสดงความคิดเห็นต่อการดำเนินการโครงการ เนื่องจากยังไม่ได้มีการนำแผนการดำเนินการของโครงการมาใช้จริงในพื้นที่ จึงอาจกล่าวได้ว่ายังไม่เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินการที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัย Chuen (2012) ซึ่งพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชน ได้แก่ ขาดการประสัมพันธ์เกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชนจากหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐไม่มีนโยบายที่ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง ดังนั้นควรมีการสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนป่าชุมชนให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้น โดยการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน มีการให้ข้อมูลทั่วถึงเกี่ยวกับป่าชุมชน การดูแลจัดการป่าชุมชน การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและนำไปใช้ได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับป่าชุมชนอย่างครบถ้วนและชัดเจน เพื่อให้ประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การมีส่วนร่วมของประชาชนมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความยั่งยืน

การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ที่เพียงพอ เนื่องจากยังไม่มีภาระจรรยาละเอียดเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ให้ประชาชนได้รับทราบ รวมทั้งยังไม่มีเอกสารที่ชัดเจนจากผู้พัฒนาโครงการเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบถึงค่าตอบแทน และค่าชดเชยที่ควรจะได้รับจากโครงการ อีกทั้งข้อมูลจากโครงการยังขาดความชัดเจน ส่งผลให้ประชาชนเกิดความสับสนต่อการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ของทางโครงการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Meenakorn (2011) พบว่า จากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการจัดการขยะ พบว่า ปัญหาการประชาสัมพันธ์หรือชักชวนร่วมในโครงการรวมถึงการเข้าร่วมโครงการ อาจกล่าวได้ว่าประชาชนยังไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการอย่างแท้จริง เนื่องจากประชาชนขาดแนวทางหรือขาดการส่งเสริมให้ความร่วมมือในการแยกขยะ ประชาชนไม่เห็นถึงความสำคัญในการแยกขยะก่อนที่จะนำไปทิ้งหรือกำจัด ขาดงบประมาณและขาดการให้การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ในการแยกขยะ รวมทั้งขาดการรณรงค์และการประชาสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับความรู้และความเข้าใจรวมไปถึงประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการ

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการที่เพียงพอ เนื่องจากยังไม่ได้ชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินโครงการให้ประชาชนได้รับทราบโดยตรง ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่โครงการ

ไม่ได้รับข้อมูลของโครงการที่มีความชัดเจน ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลที่ไมครอบคลุมผู้มีส่วนได้เสียในพื้นที่โครงการ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ที่จึงไม่ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการประเมินโครงการ รวมทั้งยังขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประเมินผลโครงการ เพราะระบบการพัฒนาของรัฐที่เป็นการผูกขาดการตัดสินใจจากทางผู้พัฒนาโครงการหรือหน่วยงานที่มีอำนาจ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่เกิดความไม่เชื่อมั่นในระบบการทำงานของผู้พัฒนาโครงการ อีกทั้งยังขาดความจริงจังในการดำเนินโครงการต่าง ๆ ต่อประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัย Kansomdee (2011) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลของโครงการต่าง ๆ เท่าที่ควร จึงส่งผลให้เป็นการปิดกั้นไม่ให้ประชาชนทราบถึงการประเมินโครงการ ซึ่งอาจทำให้โครงการจะไม่มีประสิทธิภาพต่อประชาชน

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา พบว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำยังไม่มีความเป็นระบบ ไม่มีความชัดเจนของข้อมูลข่าวสารของโครงการและไม่มีความเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำที่ไม่เพียงพอ ได้มีการเสนอข้อมูลเฉพาะผู้นำชุมชนรับทราบ ซึ่งผู้พัฒนาโครงการไม่ได้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้กับประชาชนโดยตรงจึงทำให้การเข้าถึงข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ยาก ทำให้เกิดข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการ รวมทั้งการจัดทำแผนงานโครงการจัดการทรัพยากรน้ำจะมีการจัดทำแผนโครงการโดยภาครัฐจะมีการวางแผนและส่งผลต่อแผนโครงการยังระดับท้องถิ่น โดยที่ประชาชนยังไม่ได้มีการมีส่วนร่วมในการวางแผนจัดการทรัพยากรน้ำ รวมทั้งในทางปฏิบัติการมีส่วนร่วมในท้องถิ่นยังขาดซึ่งความสามารถการมีส่วนร่วมในตัดสินใจหรือการแสดงความคิดเห็น ส่วนมากในการวางแผนในการพัฒนาเพื่อการจัดทำโครงการพัฒนาต่างๆ มักถูกกำหนดโดยภาครัฐในลักษณะแบบการวางแผนจากข้างบน (top-down planning) จึงทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำที่เพียงพอ โดยโครงการพัฒนาส่วนใหญ่เป็นของภาครัฐ ซึ่งภาครัฐจะนำแนวคิดในอดีตมาใช้ในการบริหารงานโครงการ คือ ภาครัฐจะมีความเป็นใหญ่ เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจอนุมัติกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาใดๆ หรือภาครัฐสามารถคิดวางแผนโครงการพัฒนาให้กับประชาชนแทน มีการดำเนินงานของภาครัฐจากการสั่งการจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว (top-down Approach) โดยภาครัฐมักจะตัดสินใจใดเกี่ยวกับโครงการพัฒนา ก่อนเริ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงส่งผลให้ประชาชนมีกระบวนการมีส่วนร่วมต่อโครงการพัฒนาอย่างจำกัด ทำให้มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการอยู่ในระดับที่ต่ำ ซึ่งแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน จะต้องเริ่มที่ผู้พัฒนาโครงการต้องให้ความสำคัญในการวางแผนหรือจัดเตรียมข้อมูลโครงการให้พร้อมก่อนที่จะนำข้อมูลมาเผยแพร่และให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนของข้อมูลรวมทั้งการให้ข้อมูลต้องมีความชัดเจน มีความโปร่งใส เพียงพอและง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูล เพื่อให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียมีความเข้าใจที่ถูกต้องและเข้าใจตรงกันระหว่างประชาชนและผู้พัฒนาโครงการ อีกทั้งผู้พัฒนาโครงการควรเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความคิดเห็นต่อโครงการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่ใช้ในการประกอบการตัดสินใจโครงการและการดำเนินโครงการ รวมทั้งต้องมีการเปลี่ยนแนวทางการบริหารและกระบวนการตัดสินใจจากการสั่งการเพียงอย่างเดียวเป็นการบริหารที่ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจและการให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อประชาชน เป็นการเสริมสร้างให้ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chompunth (2013) จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม

ของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจในโครงการพัฒนาในประเทศไทย ได้แก่ ภาครัฐมีลักษณะการสั่งการแบบบนสู่ล่าง การขาดความโปร่งใสในการบริหารจัดการโครงการพัฒนา การขาดการส่งเสริมจากภาครัฐในเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ไม่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจอยู่ในระดับระดับต่ำ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมไม่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการตัดสินใจต่างๆ ไม่ได้ได้รับการยอมรับ (ดังตารางที่ 1)

แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

โดยแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำโดยการปรับเปลี่ยนวิธีการแนวทางการบริหารและกระบวนการตัดสินใจในอดีตจากการสั่งการเพียงอย่างเดียว เป็นการบริหารแบบ bottom-up approach โดยการแทรกกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้าไปในการวางแผนการทำงาน สร้างระบบการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐและเอกชน ส่งเสริมการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการให้ข้อมูลที่ถูกต้องต่อสาธารณชน เพื่อก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือที่สามารถตรวจสอบได้ รวมถึงการเสริมสร้างให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจให้มีระดับที่สูงขึ้น ซึ่งจะทำการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ดีนั้นจะต้องมีการวางกรอบกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีการนำหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมมาประยุกต์ใช้ร่วมด้วย ซึ่งหลักธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมจะเป็นการบริหารงานที่มุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างโปร่งใส โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอแนะวิธีการ แนวทางในการแก้ปัญหาพร้อมกับภาครัฐ มีการบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับชุมชน ภาครัฐได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีช่องทางในการรับฟังความคิดเห็นเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในการพัฒนาโครงการต่างๆ อย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kawicha (2019). พบว่า หลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีความสอดคล้องกับการวางกรอบกฎหมายในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคุ้มครองและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงมีรัฐธรรมนูญไทย พ.ศ.2560 ที่ระบุให้การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยใช้หลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เหมาะสมได้อย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ความสามารถในการตรวจสอบได้ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอน เช่น การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การวางแผน การตัดสินใจโดยมีส่วนร่วม เป็นต้น และแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยการนำกฎหมายและสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมใช้ในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการพัฒนาต่างๆ ในเรื่องของผลประโยชน์และการประเมินผลโครงการ ซึ่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ได้กล่าวถึงการกำหนดให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมก่อนมีการตั้งโครงการ รวมทั้งพระราชบัญญัติการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร พ.ศ. 2540 ได้กล่าวว่าการให้สิทธิประชาชนสามารถขอข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจากหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ ซึ่งการนำกฎหมายมาใช้ช่วยให้ประชาชนมีสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการได้มากยิ่งขึ้นในทุกกระบวนการและสามารถใช้กฎหมายในการเรียกร้องความยุติธรรมในเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์และการประเมินผลโครงการที่ทำให้ประชาชนทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการมีส่วนร่วมในการประเมินผลมากยิ่งขึ้น โดยการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำนั้นต้องคำนึงถึงการให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนเนื่องจากประชาชนเป็นส่วนหนึ่ง เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการดำเนินโครงการพัฒนาได้เป็นอย่างดี รวมทั้งจะต้องมีการคำนึงถึงบริบทของพื้นที่ชุมชน โดยมีการวิเคราะห์บริบทของพื้นที่ชุมชน เพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาโครงการได้อย่างยั่งยืน

มุมมองในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี ของภาครัฐและผู้พัฒนาโครงการ ภาคเอกชน ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ ได้แก่ ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากกรณีโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา มีมุมมองถึงผู้พัฒนาโครงการเกี่ยวกับการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการต่อชุมชน เพราะจากผลการศึกษาชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชน ไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้พัฒนาโครงการโดยตรงจึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านและผู้พัฒนาโครงการและชาวบ้านขาดความเชื่อมั่นต่อกระบวนการทำงานของโครงการ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่โปร่งใสของโครงการอีกด้วย รวมทั้งชาวบ้านในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านที่อยู่อาศัยมานานกว่า 20 ปี จึงทำให้ชาวบ้านเกิดความหวงแหนต่อพื้นที่ของตน หวงแหนวิถีชีวิต ความเป็นชุมชนและวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นผู้พัฒนาโครงการควรมีกระบวนการทำงานส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เข้าร่วม มีส่วนร่วมการกระบวนการต่าง ๆ ของโครงการ เพื่อทำให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นและไว้วางใจในกระบวนการทำงานของผู้พัฒนาโครงการ

ส่วนภาครัฐและผู้พัฒนาโครงการ มีมุมมองที่ว่าผู้พัฒนาโครงการได้เข้าไปตรวจสอบพื้นที่โครงการ เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตพื้นที่โครงการ ซึ่งเป็นเพียงการสำรวจพื้นที่จึงมีการนำเสนอข้อมูลเพียงผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนสามารถบอกได้ว่าขอบเขตของพื้นที่โครงการ จึงทำให้ผู้พัฒนาโครงการขาดการรับฟังความคิดเห็นจากชาวบ้านในการสำรวจ ขาดการแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเข้ามาสำรวจพื้นที่โครงการให้ชาวบ้านได้ทราบอย่างทั่วถึง อีกทั้งชาวบ้านในพื้นที่นั้นมีความหวงแหนพื้นที่ของตน ซึ่งอาจมองว่าผู้พัฒนาโครงการเป็นคนนอกที่เข้ามาในพื้นที่ ส่งผลเกิดความไม่ไว้วางใจต่อผู้พัฒนาโครงการ เกิดเป็นความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและผู้พัฒนาโครงการได้ ดังนั้นภาครัฐจึงควรเป็นศูนย์กลางในการสร้างความเชื่อ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการ ซึ่งการจะเป็นศูนย์กลางให้กับประชาชนได้นั้นประชาชนต้องมีความเชื่อมั่นต่อผู้นำชุมชนและภาครัฐ จึงทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมต่อโครงการด้วยความสมัครใจและด้วยความเต็มใจ

ภาคเอกชนในเรื่องนี้ประกอบด้วย ผู้ประกอบการแผงไม้และผู้ประกอบการด้านท่องเที่ยว เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพค้าขายไม้ซุงซล่อม จึงมีความต้องการใช้น้ำในการดูแลไม้ซุงซล่อมเป็นจำนวนมาก ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวก็ได้รับผลกระทบจากการขาดแหล่งกักเก็บน้ำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าในภาคเอกชนก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน อีกทั้งในมุมมองของภาคเอกชนนั้นไม่ทราบถึงบทบาทของตนเองต่อโครงการอ่างเก็บน้ำ เพราะไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารจากผู้พัฒนาโครงการ รวมทั้งยังไม่ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ ทำให้ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมต่อโครงการ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ามุมมองของภาครัฐและผู้พัฒนาโครงการ ภาคเอกชน ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจะเป็นในทิศทางเดียวกัน ได้แก่ การไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารโครงการ ขาดการมีส่วนร่วมต่อโครงการ การขาดความเชื่อมั่นต่อโครงการซึ่งมุมมองเหล่านี้สามารถแก้ไขได้ด้วยการประนีประนอม (compromising style) เป็นการยอมลดเป้าหมายเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กันระหว่างผู้พัฒนาโครงการและประชาชน โดยการโน้มน้ำหนักให้แต่ละฝ่ายเห็นชอบในหลักการและเป้าหมาย โดยไม่มีการบังคับให้เห็นชอบแต่เป็นถอยคนละก้าวเพื่อยอมรับซึ่งกันและกัน ซึ่งการประนีประนอมจะเป็นตัวช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการได้อย่างแท้จริง (Kenneth W. Thomas, 1992)

ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา จังหวัดสระบุรี พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำที่เพียงพอ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำที่ไม่เพียงพอ ได้มีการเสนอเพียงผู้นำชุมชนรับทราบ ซึ่งผู้พัฒนาโครงการไม่ได้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้กับประชาชนโดยตรงจึงทำให้การเข้าถึงข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ยาก ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะในการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ ข้อเสนอแนะสำหรับประชาชน และข้อเสนอแนะสำหรับเอกชน ดังนี้ (ดังตารางที่ 2)

ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

1. กรมชลประทานควรมีการวางแผนในการจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับโครงการหรือจัดตั้งการประชุมเพื่อชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการ การดำเนินโครงการ พื้นที่ที่ใช้ในการดำเนินโครงการ และผลกระทบจากโครงการให้กับประชาชนในพื้นที่รับทราบอย่างชัดเจน มีความโปร่งใส และมีความเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และข้อมูลชี้แจงให้ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบต้องเป็นข้อมูลที่ เป็นความจริง เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างประชาชนและผู้พัฒนาโครงการ รวมทั้งควรมีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในช่องทางต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต บัญชีประชาสัมพันธ์ วิทยุชุมชน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการเพิ่มช่องทางในการให้ข้อมูลจากภาครัฐสู่ประชาชน ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลโครงการได้ง่ายมากขึ้น

2. กรมชลประทานควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ ด้านการตัดสินใจ ได้แก่ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาทรัพยากรน้ำ ด้านการปฏิบัติงาน ได้แก่ ควรรณรงค์ ปลุกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่มากขึ้น ด้านการรับผลประโยชน์ ได้แก่ มาตรการการเยียวยาให้แก่ผู้ได้รับผลกระทบตอบข้อกังวลใจของประชาชนให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้รับทราบ และด้านการประเมินผลได้แก่ ควรให้มีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหรือในการประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ

3. กรมชลประทานควรจัดอบรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในพื้นที่และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นจากโครงการ มีช่องทางการสื่อสารที่ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีความยุติธรรม เป็นกลาง นำเสนอข้อมูลที่เป็นความจริง เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นและเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชน

ข้อเสนอแนะสำหรับภาคประชาชน

1. ประชาชนควรให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการรับฟังข้อมูลโครงการและสร้างความเข้าใจ รวมทั้งเปิดใจยอมรับข้อมูลของโครงการ ที่อาจเกิดความคิดเห็นที่แตกต่าง เพื่อให้ทราบถึงปัญหาของโครงการซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

2. ประชาชนควรให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลโครงการ เพื่อเป็นการเปิดใจและแสดงความต้องการของประชาชนให้ผู้พัฒนาโครงการได้รับทราบ เพื่อสร้างความเข้าใจ แล้วนำความคิดเห็นดังกล่าวไปสร้างมาตรการความร่วมมือระหว่างประชาชนและผู้พัฒนาโครงการ ซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นได้

3. ประชาชนควรให้ความร่วมมือในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน รวมทั้งประชาชนควรมหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ทราบถึงสิทธิการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการ

ข้อเสนอแนะสำหรับภาคเอกชน

1. ภาคเอกชนควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ
2. ภาคเอกชนควรให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลกับผู้พัฒนาโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และควรให้ข้อมูลที่เป็นกลาง มีความยุติธรรม เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งได้
3. ภาคเอกชนควรรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและร่วมแสดงความคิดเห็นต่อโครงการ เพื่อเป็นคนกลางในการสื่อสาร และเชื่อมความสัมพันธ์ให้กับทั้งสองฝ่าย ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือซึ่งจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรน้ำที่ยั่งยืนได้

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมองภาพรวมของบริบทพื้นที่ในการกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ใช้การวิเคราะห์แบบ SWOT เพื่อมองถึงปัจจัยภายนอก ภายใน จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสของปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ควรศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการนำแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ปฏิบัติตามและเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการได้

ตารางที่ 1: การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนา	
หัวข้อการมีส่วนร่วมของประชาชน	ผลการศึกษา
การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอ่างเก็บน้ำไม่เพียงพอ ได้มีการเสนอเพียงผู้นำชุมชนรับทราบเท่านั้น ซึ่งผู้พัฒนาโครงการไม่ได้แจ้งข้อมูลเกี่ยวกับโครงการให้กับประชาชนโดยตรงจึงทำให้การเข้าถึงข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้จากการประกาศข้อมูลจากผู้นำชุมชน
การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการดำเนินการโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ เนื่องจากยังไม่มีกรแจ้งรายละเอียดของโครงการของโครงการให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้รับทราบ จึงทำให้การชี้แจงรายละเอียดของโครงการยังขาดความน่าเชื่อถือ ไม่มีความโปร่งใสของข้อมูล
การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์	ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์โครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ เนื่องจากยังไม่มีกรชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ให้ประชาชนได้รับทราบ รวมทั้งยังไม่มีการชี้แจงรายละเอียดจากผู้พัฒนาโครงการเกี่ยวกับการจัดสรรผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับ จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ทราบถึงค่าชดเชย
การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการอ่างเก็บน้ำคลองบ้านนาที่เพียงพอ เนื่องจากประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินโครงการที่เพียงพอ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ที่รับผลกระทบจึงไม่ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองในการประเมินโครงการ

ตารางที่ 2: แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน	
แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับภาครัฐ	<ol style="list-style-type: none"> 1. กรมชลประทานควรมีการวางแผนในการจัดเตรียมข้อมูลเกี่ยวกับโครงการและแจ้งข้อมูลให้กับประชาชนในพื้นที่รับทราบอย่างชัดเจน มีความโปร่งใส และมีความเพียงพอต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างประชาชนและผู้พัฒนาโครงการ 2. กรมชลประทานควรเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ เพื่อลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นได้ 3. กรมชลประทานควรจัดอบรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้กับประชาชน
แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับภาคเอกชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ภาคเอกชนควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการ 2. ภาคเอกชนควรให้ความสำคัญกับการให้ข้อมูลกับผู้พัฒนาโครงการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3. ภาคเอกชนควรรับฟังความคิดเห็นของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและร่วมแสดงความคิดเห็นต่อโครงการ
แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับภาคประชาชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ประชาชนควรให้ความร่วมมือเกี่ยวกับการรับฟังข้อมูลโครงการและสร้างความเข้าใจ รวมทั้งเปิดใจยอมรับข้อมูลของโครงการ 2. ประชาชนควรให้ความร่วมมือในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลโครงการ เพื่อเป็นการเปิดใจและแสดงความต้องการของประชาชนให้ผู้พัฒนาโครงการได้รับทราบ 3. ประชาชนควรให้ความร่วมมือในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาครัฐ เพื่อเป็นความรู้พื้นฐาน รวมทั้งประชาชนควรหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- Charoensit, J, Samanasena, P, Pansawang, C, Thanakasem, N and Amornwithawat, P (2018). SOCIAL CAPITAL AND COMMUNITY PARTICIPATION CASE STUDY: COMMUNITY-BASED TOURISM AT PHAMON VILLAGE, DOI IN THANON NATIONAL PARK, CHIANG MAI PROVINCE. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Science)*, 8(1).
- Chompunth, C. (2013). Good Governance and Public Participation in Decision-making Process of Development Project. *Journal of Environmental Management*, 9(1), 85 – 105.
- Chompunth, C. (2013). A Review of Public Participation Concept in “The Public Participation Handbook: Making Better Decisions through Citizen Involvement” in Thai Context. *JOURNAL OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT*, 8(1), 1.
- Chuen, S. (2012). Public participation community forest management in Tambon Wangmaprang Wangwiset District, Trang Province. *Academic Services Journal*, 23(3), 43-53.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). *Participations place in rural development: Seeking Clarity through specificity*. New York: World Developments.
- Kansomdee, N. (2011). *Alternative: People’s participation in local development in Mueanglen Tambon Municipality, San Sai District, Chiang Mai Province*, [In Thai]. Unpublished Thesis, Chiang Mai University.
- Kawicha, K. (2019). Good Governance and Citizen’s Participation for Environmental Quality Management under the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. *Christian University Journal*, 25(1), 118- 132.
- Lapchit, S. (2009). Factors Affecting Citizen’s Decision to Participation in Tambol Administration Organizations in Warinchamrab District, Ubonratchathani Province. *Veridian E – Journal*, 2(1), 3-18.
- Meenakorn . (2011). People’s Participation in Community Garbage Management Tambon Bang Nang Li, Amphawa District, Samut Songkram Province. : Research and Development Institute, Suan Sunandha Rajabhat University.
- Nakhon Nayok Provincial Natural Resources and Environment Office. (2015). *Performance Report Annual budget 2015*.
- Namburi, S. (2019). Participation Theory in Public Administration. *The Journal of Research and Academics*, 2(1), 183-197.
- Petts, J. (1999). Public Participation and Environmental Impact Assessment. In Handbook of Environmental Impact Management. *J. Petts. Oxford, Blackwell Science*, 1, 145-173.
- Phaikaset, U and Whangmahaporn, P. (2018). People’s Participation through Social Media Facebook of Thai Government Agencies. *Journal of Politics and Governance*, 7(1), 39-59.

- Phoboon, C. (2007). Community Participation in Environmental and Resources Management. *Journal of Environmental Management*. 3(1).
- Phuangngam, S and Kaewpradit, K. (2015). THE COMMUNITY'S PARTICIPATION LEVEL OF SOLID WASTE MANAGEMENT: CASE STUDY IN KAONIPAN SUB-DISTRICT ADMINISTRATION, WEINGSRA DISTRICT, SURAT THANI PROVINCE. *Journal of Graduate Research*, 6(1), 119-134.
- Phumipatana, P. (2013). A Book Review in "Ordained Forest, Destiny River, Forest and Water Cultural Management". *JOURNAL OF ENVIRONMENTAL MANAGEMENT*. 9(1), 1.
- Ratthanachai, C. (2010). *Environmental Impact Assessment*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House.
- USGS. (2016). *The situation of the world's fresh water and Thailand*. Retrieved Oct 1, 2019, from http://www.wwf.or.th/what_we_do/wetlands_and_production_landscape/freshwater.